

Erasmus+

The Erasmus + LIFE project - Slovenian Summary

1. Uvod

Pričujoči povzetek v slovenščini predstavlja intelektualne rezultate projekta Erasmus + LIFE za obdobje 2016-2019, sodelujočih partneric APCC, Coimbra, Portugalska, Comune di Cervia, Italija, Univerza v Ljubljani, Slovenija, NTNU, Trondheim, Norveška in R&D center Linköping, Švedska (vodilna partnerica).

Projekt LIFE je rezultat obsežne primarne raziskave, ki so jo izvedle partnerice. Njen pobudnik je R&D Center Linköping iz Švedske, drugi partnerji pa so bili Centre for the Child Welfare Research and Innovation (Center za raziskave in inovacije v otroškem skrbstvu) Norveške univerze znanosti in tehnologije (Norwegian University of Science and Technology - NTNU) iz Trondheima na Norveškem, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani iz Slovenije, the Associacao de Paralisa Cerebral de Coimbra (APCC) iz Portugalske in Commune de Cervia iz Emilie Romagne v Italiji.

Splošni cilj projekta je bil:

'razviti nove spretnosti, kompetence, izdelke za usposabljanje in metodologije, ki bi socialnim delavcem in delavkam ter drugim strokovnjakom in strokovnjakinjam omogočali inovativno delovanje in bolj učinkovito interveniranje pri delu z družinami, ki se soočajo s številnimi in kompleksnimi izzivi'.

1.3 Posebni cilji projekta so bili:

- (i) Izdelati zemljevid skupnih poklicnih kompetenc, ki jih potrebujejo socialni delavci in delavke ter drugi strokovnjaki in strokovnjakinje, ki delajo z ranljivimi družinami, in razviti okvir kompetenc.

- (ii) Razviti model 'trikotnik znanja' z uporabo metode abduktivnega učenja, z namenom okrepiti povezave med raziskovalci, tistimi, ki izobražujejo / usposablajo in strokovnimi delavci v praksi.
- (iii) Razviti prenosljiv program za razvoj inovacijskih spretnosti in 'komplet orodja' podpornih učnih materialov in okvirov za analizo / ocenjevanje.
- (iv) Preizkusiti te izdelke s pilotnim programom, ki bi vključeval strokovnjake iz vsake sodelujoče partnerske regije, ki bi delali z družinami med potekom programa.
- (v) Pregledati rezultate in ustrezno izboljšati izdelke.
- (vi) izdelati končno poročilo o inovaciji in organizirati diseminacijo in integracijo v praksi (mainstreaming) na nacionalni in transnacionalni ravni.

2. Okvir kompetenc IOP 1

Kako opredelimo družine s številnimi izzivi

Partnerice so izvedle temeljno raziskavo / analizo potreb, ki je pokazala naslednje skupne značilnosti in probleme, s katerimi se soočajo družine s številnimi izzivi;

- Starši so pogosto brezposelni ali imajo v najboljšem primeru negotovo delo za krajši delovni čas.
- Veliko je enostarševskih družin, navadno samske matere.
- Dohodki so nasploh nizki, približno 70% nacionalnega povprečnega dohodka za tip gospodinjstva, dohodek nekaterih družin pa je nižji od evropskega praga revščine, to je 60% povprečnega dohodka za tip gospodinjstva.
- Precejšnje število staršev doživlja travme zaradi zlorab ali zanemarjanja v lastnem otroštvu ali zaradi surovega ravnanja ali nefunkcionalnih partnerskih odnosov v zgodnji odraslosti ali pa so doživljali obe vrsti prikrajšanosti.
- Odnosi med starši, celo če živita ločeno, so pogosto napeti.
- V številnih družinah starši nimajo splošne srednješolske izobrazbe, zato težje najdejo zaposlitev.
- Družinski člani so pogosto slabega zdravja, zlasti imajo slabo duševno zdravje, pogosti so kronični zdravstveni problemi in oviranosti. Otroci pogosto doživljajo stres in tesnobo in lahko razvijejo vedenjske težave, učne težave, ADHD ali ADD (primanjkljaj pozornosti). Otroci imajo pogosto težave v šoli. Starši so imeli morda ali še vedno imajo težave z zlorabo substanc in / ali uživanjem alkohola.
- Družine imajo pogosto težavne odnose s sorojenci partnerjev oz. partneric (strici, tetami) in s starimi starši in so lahko socialno izolirane.

Ugotovitve raziskave in soglasno mnenje partneric je bilo, da je družino s 4 ali 5 od teh značilnosti mogoče opredeliti kot družino s številnimi izzivi.

Pogledi posameznih partneric

Partnerice so imele različna mnenja glede potreb družin s številnimi izzivi in glede načina dela z njimi zaradi kulturnih razlik in različnih nacionalnih tradicij, pa tudi glede različnih vlog, ki jih imajo kot organizacije. Center za inovacije v otroškem skrbstvu na NTNU v Trondheimu in Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani sta izobraževalno raziskovalni instituciji s področja socialnega dela, APCC in Commune de Cervia sta ponudnika storitev za družine, R&D Center Linköping pa je regionalni raziskovalno-razvojni center, povezan z občinami v svoji regiji in z Univerzo v Linköpingu. Razlike so bile tudi med Italijo, Slovenijo in Portugalsko, ki so jih prizadeli varčevalni ukrepi in negativne ekonomske razmere ter Norveško in Švedsko, kjer je slika bolj kompleksna zaradi povečevanja

neenakosti na trgu dela, ki je vse manj dostopen za ljudi z nižjo izobrazbo in z manj spretnosti.

Zaznane vrzeli v izobraževanju in usposabljanju

Partnerice ugotavljajo, da je strokovnega usposabljanja na področju dela z družinami s številnimi izzivi trenutno zelo malo. Med ugotovljenimi posebnimi izzivi so bili:

- v analizi izzivov, s katerimi se soočajo družine, je preveč poudarka na odnosih v družini in premalo na neenakosti in marginalizaciji.
- Načrtovanje ustrezne podpore in pomoči družinam s številnimi izzivi ni dovolj premišljeno in kompleksnost težav in situacij, s katerimi se soočajo strokovni delavci in delavke ni ustrezno naslovljena.
- Poklicna izobrazba je preveč specializirana in segmentirana in ne spodbuja celovite analize in multidisciplinarnih pristopov, čeprav vsi veliko govorijo o njih.
- V obstoječih programih ni dovolj poudarka na praktičnem delu, kar zavira učenje o tem, kako uporabiti teoretično znanje, in pogosto pride do napetosti med tistim, kar se študentje in študentke naučijo v usposabljanju za socialno delo, in tistim, s čimer se srečujejo v praktičnih okoliščinah.

Pogledi partneric na trenutno prakso dela z družinami s številnimi izzivi

Partnerice so obravnavale največje izzive, s katerimi se soočajo ponudniki storitev in strokovnjaki in strokovnjakinje, ki delajo z družinami s številnimi izzivi. Ugotovili smo naslednje:

- Odsotnost posvečanja strokovne pozornosti družinam s številnimi izzivi in hudo pomanjkanje znanja in kompetenc za delo z njimi.
- Posamezni ponudniki storitev so bili preveč specializirani, koordinacija in sodelovanje med njimi pa je neustrezno, kar povzroča probleme, kadar so zadevne družine prejemale niz različnih storitev.
- Vodstvene in organizacijske strukture so lahko ovira za učinkovito sodelovanje med agencijami in disciplinami.
- Pokazala se je potreba po bolj celovitem pristopu, vključno s tem, da bi vodje primerov iz posameznih organizacij zagotovili boljšo koordinacijo med storitvami, izboljššan pregled nad razmerami, v katerih se nahajajo posamezne družine in prednostni razpored intervencij, s katerimi bi dosegli večji učinek in vidnejše spremembe.
- Pokazala se je potreba po tem, da bi bolj upoštevali pogled družin na razmere, v katerih so se znašle, in spodbujali soustvarjanje rešitev.

Ključne kompetence, ki so potrebne za podporo inovativnosti

Na temelju teh sklepov ključni ugotovljeni elementi okvira kompetenc vključujejo naslednje:

- razumevanje in spretnosti, ki so potrebni za implementacijo celostnega pristopa k delu z družino. To pomeni, da bi bilo potrebno vse od trenutka, ko strokovnjaki oz. strokovnjakinje opravijo začetno oceno potreb družine, in v vsem obdobju interveniranja, upoštevati, analizirati in nenehno pregledovati celoto težav, s katerimi se srečuje družina,

in medsebojne povezave med težavami. V podporo tej ugotovitvi smo v okviru projekta razvili orodje za ocenjevanje kot dodatni rezultat projekta.

- Zmožnost, da v situaciji, v kateri se je znašla družina, opredelimo področja, kjer je potencial za spremembe, in skladno s tem določimo prednostne intervencije. Za trenutno delo z družinami s številnimi izzivi je pogosto značilen reaktiven odziv na posamezno krizo, namesto proaktivnega pristopa, ki lahko ima dejanski učinek ter prinese spremembe in izboljšanje družinske situacije.
- Razumevanje inovativnosti v socialnem delu v družinskem okolju. To vključuje razumevanje 'abduktivnega učenja' kot učenja v praksi, ki temelji na znanju in izkušnjah, in ki vključuje izkušnje, razumevanje in poglede uporabnikov storitev, tj., samih družin.
- Soustvarjanje rešitev skupaj z družino, pri čemer je potrebno vrednotiti njihov pogled na stvar. To je v nasprotju z večino trenutne prakse, v kateri se največkrat predpostavlja, da so družine temeljno disfunkcionalne in da torej njihovi pogledi na lastno situacijo nimajo velike vrednosti. S posvečanjem večje pozornosti soustvarjanju rešitev lahko okrepimo moč družine, ji omogočimo, da dogovorjene rešitve in način, kako jih bodo dosegli, bolj vzame za svoje, s čimer se poveča neodvisnost družine, zmanjša potreba po pomoči iz socialnega dela in sorodnih storitev.
- Zmožnost dela v večdisciplinarnem okolju in naslavljanja pogosto fragmentirane narave dela, kadar gre za večje število strokovnih intervencij hkrati. Za trenutno prakso je pogosto značilno interveniranje cele vrste strokovnih storitev naenkrat in razmeroma neodvisno druga od druge, poskusi ocene teh intervencij oz. njihovega načrtovanja in prednostne razvrstitve, pa so omejeni. Za zadevne družine lahko to, da so obravnavane v celem nizu storitev, postane največja tedenska zadolžitev.
- Spretnosti vodenja primera, ki vključujejo sposobnost skupne ocene in načrtovanja intervencij s strokovnjaki in strokovnjakinjami iz drugih disciplin, ki delajo z družino, in vodenje izvedbe teh intervencij. To lahko predstavlja izziv vodstvenim hierarhijam tako znotraj strokovnega področja posameznega socialnega delavca ali delavke kot tistim z drugih strokovnih področij, zato so ključni del tega kompetence v zmožnosti pogajanja o vlogah in odgovornostih.
- Splošne in funkcionalne spretnosti in kompetence potrebne za implementacijo inovativnosti pri delu z družinami s številnimi izzivi. Vključevale bodo razmislek o teoriji in praksi, reševanje problemov, timsko delo in komunikacijo.

3. Trikotnik znanja – IOP 2

Trikotnik znanja se osredotoča na interakcijo med (i) znanjem iz prakse, (ii) znanjem iz izobraževanja in usposabljanja, (iii) raziskovalnim znanjem. Poročilo se osredotoča na preizkušanje trikotnika znanja v praksi na Portugalskem in kako je udeležba treh fakultet socialnega dela podprla pilotni program usposabljanja, tako da so že med izvajanjem programa pomagale udeleženi strokovnjakom in strokovnjakinjam reflektirati razvoj mikrointervencij pri družinah s številnimi izzivi. Kolektivna izkušnja partneric med potekom projekta LIFE je pokazala, da se lahko razvijejo novo znanje in bolj učinkovite in inovativne intervencije, če se podrejo pregrade med učitelji, raziskovalci in socialnimi delavci, ki lahko tako začnejo sodelovati ter skupaj razmišljati in reflektirati.

4. Program usposabljanja za inovacije – IOP 3

Program za razvoj inovacijskih spretnosti vključuje ključne komponente okvira kompetenc in trikotnika znanja v okviru projekta LIFE.

Program je zasnovan na pristopu abduktivnega učenja, pri katerem je dovolj prostora, da strokovnjakom in strokovnjakinja omogoča, da razpravljajo in razvijajo praktične pristope k problemom, s katerimi se srečujejo pri vsakdanjem delu z družinami s številnimi izzivi, ne da bi se pretirano zanašali na prevladujoče doktrine in teorije, kadar to ni potrebno. Program je namenjen razvijanju inovacijskih spretnosti, ki so pojmovane kot kombinacija kognitivnih spretnosti (zmožnosti ustvarjalnega in kritičnega razmišljanja), vedenjske spretnosti (zmožnosti reševanja problemov in upravljanja tveganja), funkcionalnih spretnosti (t.j. osnovnih spretnosti, kot so branje, pisanje in tehnične spretnosti.)

Vsebina in struktura programa

Program temelji na naslednjih 13 učnih ciljih, ki vključujejo spretnosti, znanje in kompetence.

(1) Spretnosti

- začetek in izpeljava inovacijskih procesov
- izpolnjevanje standardov argumentacije in prezentacije
- sodelovanje s partnerji v inovacijskih procesih
- opredeljevanje delovnih področij, kjer so potrebne inovacije
- razumevanje predpogojev za sodelovanje in komunikacijo med strokovnjaki

(2) Znanje

- znanje o inovacijah in inovacijskih procesih
- razumevanje o tem, kaj lahko spodbuja oziroma ovira inovativnost
- boljše razumevanje socialnega dela z otroki iz družin v težavah
- inovativnost kot vidik oz. perspektiva socialnega dela z otroki
- inovativnost v izobraževalnih organizacijah
- poznavanje različnih tipov strategij inovacije
- učenje, kako lastno prakso in izkušnje vidimo v luči teorije in družbenih vprašanj

(3) Splošne kompetence

- sposobnost reflektiranja okoliščin in potreb uporabnikov in uporabnic
- reflektiranje medsebojnega vpliva organizacije, strukture in kulture, ki vplivajo na to, kakšno pomoč lahko uporabniki in uporabnice pridobijo/jim je dosegljiva

- začeti razmišljati na način strokovnega sodelovanja in sodelovanja med organizacijami
- pridobiti etični vpogled in standarde kakovosti prakse

Program usposabljanja sestavljajo štiri sestavni deli:

1. Uvod v teorijo in prakso inovacij (učenje, učeče se organizacije, produkcija, strokovnost in refleksija znanja, razmerje med znanstvenim / na znanju temelječim strukturiranjem in refleksijo, ozadje in kompetence, življenjski svet, državljanski glas in prakse monitoringa socialnih delavcev in delavk).
2. Refleksija v skupinah.
3. Individualno delo z inovacijami, ki temeljijo v praksi
4. Pisna predstavitev vsakega udeleženca oz. udeleženke / skupine iz posamezne države

Program vsebuje transnacionalno komponento, ki vključuje dva tedna usposabljanja, en teden na začetku in en teden na koncu programa, in nacionalno komponento, v obsegu povprečno 160 učnih ur. Nacionalne komponente so si bile podobne, pa tudi nekoliko različne zaradi kontekstov nacionalnih politik, ta fleksibilna struktura pa pomeni, da je mogoče program zlahka prenašati povsod po Evropski uniji.

Ključna lastnost programa je, da strokovnjaki in strokovnjakinje, ki v njem sodelujejo, aktivno delajo z družinami s številnimi izzivi, kar jim omogoča, da med usposabljanjem hkrati razvijajo inovacije v praksi. V času poteka projekta LIFE se je pilotnega programa udeležilo 27 strokovnjakov in strokovnjakinj (7 iz Švedske, po 5 iz Norveške, Slovenije, Italije in Portugalske), podrobno pa so opisane tudi inovacije, do katerih je prišlo na ravni uporabnika / družine, vloga socialnega delavca ali delavke in aktivnosti na skupinski / timski ravni.

5. Komplet orodij za inovacije – IOP 4

Komplet orodij za inovacije LIFE je mišljen kot niz praktičnih orodij v pomoč vodjem storitev, socialnim delavcem in delavkam in tistim, ki delajo v sorodnih poklicih ter drugim ključnim deležnikom, ki si želijo implementirati inovacije pri delu z družinami, ki se soočajo s številnimi izzivi.

Izhodiščna premisa tega orodja je, da osnovno strokovno izobraževanje trenutno ne vključuje učenja inovativnosti v praksi, zato so strokovni delavci in delavke pogosto izpostavljeni strategijam, ki se izvajajo z vrha navzdol in katerih namen je povečati nadzor vodstva in racionalizirati storitve, ne pa izboljšati prakso in doseči bolj pozitivne izide za družine.

Komplet orodja opisuje niz spretnosti in kompetenc, ki so potrebne za to, da lahko strokovnjaki in strokovnjakinje razvijejo delo z družinami s številnimi izzivi. Orodje tudi povzema ključne značilnosti in vsebine prvih treh intelektualnih rezultatov projekta LIFE;

- Okvir kompetenc, ki opredeljuje niz kompetenc, h katerim morajo socialni delavci in delavke pristopiti na bolj inovativen način pri delu z družinami s številnimi izzivi. Te kompetence vključujejo potrebno razumevanje in spretnosti za izvajanje celostnega pristopa, zmožnost prepoznavati področja s potencialom za spremembo in ustrezno prednostno razvrstiti intervencije, soustvarjanje rešitev z družino, zmožnost delati v multidisciplinarnem okolju, spretnosti vodenja primera in splošne kompetence vključno s sposobnostjo reševanja primerov, skupinskega dela in komunikacije.
- Trikotnik znanja, ki se osredotoča na interakcijo med (i) na praksi temelječim znanjem, (ii) znanjem iz izobraževanja in usposabljanja in (iii) raziskovalnim znanjem. Projekt LIFE je pokazal, kako lahko to, da podremo pregrade med učitelji_kami, raziskovalci_kami in strokovnimi delavci in delavkami in jih pripravimo do razmišljanja, refleksije in

sodelovanja, ustvarja novo znanje in pomaga pri razvoju bolj inovativnih in učinkovitih intervencij.

- Program za razvoj inovacijskih spretnosti. To temelji na pristopu abduktivnega učenja, pri katerem strokovnjaki in strokovnjakinje razvijejo praktične pristope k problemom, s katerimi se srečujejo pri vsakdanjem delu z ranljivimi družinami brez nepotrebnega zanašanja na prevladujoče teorije. Inovacijske spretnosti so kombinacija kognitivnih, vedenjskih in funkcionalnih spretnosti. Program vključuje štiri glavne elemente (i) uvod v teorijo in prakso inovacij, (ii) refleksijo v skupinah, (iii) individualno delo z inovacijami, ki temeljijo v praksi, (iv) pisne predstavitve posameznikov in skupin. To vključuje tako transnacionalne kot nacionalne komponente v obdobju 12 mesecev, kar je povprečno 160 učnih ur.

Smernice so namenjene vodjem in socialnim delavcem in delavkam oz. strokovnjakom in strokovnjakinjam, ki želijo vpeljati inovacije v praktično delo z družinami s številnimi izzivi. Znotraj teh so opredeljeni dejavniki, ki lahko bodisi spodbujajo bodisi ovirajo v praksi temelječe inovacije, in aktivnosti, ki so potrebne za podporo inovativnosti in za premagovanje potencialnih ovir inovativnosti.

6. Končno poročilo o inovacijah – IOP 5

Ozadje projekta

V poročilu je opisana obsežna primarna raziskava, ki so jo partnerice izvedle pred projektom; pobudo zanjo je dal R&D Centre iz Linköpinga na Švedskem, ostale partnerice pa so bile Institute for Child Welfare Research and Innovation (Center za raziskave in inovacije v otroškem skrbstvu) Norveške univerze znanosti in tehnologije (Norwegian University of Science and Technology - NTNU) iz Trondheima, Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani iz Slovenije, APCC iz Coimbre na Portugalskem in Commune de Cervia iz Italije. Splošni cilj projekta je bil:

“Razviti nove spretnosti, kompetence, načine usposabljanja in metodologije, ki bi socialnim delavcem in delavkam in drugim strokovnjakom in strokovnjakinjam omogočili, da bi izumljali nove rešitve in razvijali bolj učinkovite načine intervencije pri delu z družinami, ki se spoprijemajo s številnimi in kompleksnimi težavami.”

Opisani cilji vključujejo razvoj in pilotni preizkus okvira kompetenc, programa za razvoj inovacijskih spretnosti, trikotnika znanja in kompleta orodij za inovacije.

Temeljna raziskava / Analiza potreb

Raziskava, ki so jo opravile partnerice, je prinesla ugotovitve o glavnih značilnostih družin s številnimi izzivi, pomanjkanju programov strokovnega usposabljanja na področju dela z družinami s številnimi izzivi in vrzelih v obstoječih programih ter pomanjkljivosti obstoječih storitev in strokovne prakse. Na teh ugotovitvah je temeljil razvoj intelektualnih rezultatov projekta.

Okvir kompetenc (IOP1)

Partnerice so opredelile naslednje skupne elemente okvira kompetenc;

- Razumevanje in spretnosti, ki so potrebne za izvajanje celostnega pristopa k delu z družino, ki zajame, analizira in nenehno preverja celoto težav in problemov, s katerimi se soočajo družine.
- Zmožnost opredeliti področja, kjer je potencial za spremembe v družinski situaciji, in ustrezno prednostno razvrstiti intervencije.

- Razumevanje inovacije v socialnem delu v družinskem okolju.
- Soustvarjanje rešitev z družino, pri čemer ovrednotimo tudi njihove poglede.
- Zmožnost delati v multidisciplinarnem okolju in naslavljati fragmentirano naravo izvajanja več strokovnih intervencij hkrati.
- Spretnost vodenja primera, vključno s sposobnostjo skupne ocene in načrtovanja intervencij s strokovnjaki in strokovnjakinjami iz drugih disciplin in vodenje implemetnacije teh intervencij.
- Splošne in funkcionalne spretnosti in kompetence, vključno z refleksijo teorije in prakse, reševanjem problemov in skupinskim delom in komunikacijo.

Trikotnik znanja (IOP2)

Trikotnik znanja se osredotoča na interakcijo med (i) znanjem iz prakse, (ii) znanjem iz izobraževanja in usposabljanja, (iii) raziskovalnim znanjem. Poročilo se osredotoča na preizkušanje trikotnika znanja v praksi na Portugalskem in kako je udeležba treh fakultet socialnega dela podprla pilotni program usposabljanja, tako da so že med izvajanjem programa pomagale udeleženi strokovnjakom in strokovnjakinjam reflektirati razvoj mikrointervencij pri družinah s številnimi izzivi. Kolektivna izkušnja partneric med potekom projekta LIFE je pokazala, da se lahko razvijejo novo znanje in bolj učinkovite in inovativne intervencije, če se podrejo pregrade med učitelji, raziskovalci in socialnimi delavci, ki lahko tako začnejo sodelovati ter skupaj razmišljati in reflektirati.

Program za razvoj inovacijskih spretnosti (IOP3)

Program temelji na abduktivnem učnem pristopu, ki strokovnjakom in strokovnjakinjam zagotavlja prostor za razpravo in razvoj praktičnih pristopov k problemom, s katerimi se srečujejo v vsakdanji praksi dela z družinami s številnimi izzivi, ne da bi se po nepotrebnem zanašali na uveljavljene doktrine in teorije. Inovacijske spretnosti, ki jih razvija program, predstavljajo kombinacijo kognitivnih spretnosti (zmožnosti ustvarjalnega in kritičnega mišljenja), vedenjske spretnosti (zmožnost reševanja problemov in vodenja tveganja), funkcionalne spretnosti (tj. osnovne spretnosti, na primer branje, pisanje, tehnične spretnosti).

Ugotovljenih je bilo 13 učnih ciljev, kar zadeva spretnosti, znanje in splošne kompetence. Ključna značilnost je, da morajo udeleženci programa aktivno delati z družinami s številnimi izzivi in med potekom programa razvijati inovativne pristope.

Program usposabljanja vključuje 4 glavne komponente: (i) Uvod v teorijo in prakso inovacij, (ii) refleksija, (iii) **Individualno delo z inovacijami, ki temeljijo v praksi**, (iv) pisne predstavitve posameznikov/skupin.

Vključuje transnacionalne komponente (dva tedna, en teden na začetku in en teden na koncu 12-mesečnega programa) in nacionalne komponente, kar pomeni povprečno 160 učnih ur; skupaj s predstavljeno vsebino teh ur. Čeprav so si nacionalni programi usposabljanja v marsičem podobni, so med njimi tudi razlike, ta fleksibilna struktura pa pomeni, da se lahko program izvaja kjer koli v Evropski uniji.

Predstavljene so podrobnosti bogatega in raznolikega niza inovacij, utemeljenih v praksi, ki so jih izvedli udeleženci pilotnega programa, da bi preizkusili relevantnost prvih 3 intelektualnih rezultatov; pilotnega programa se je udeležilo 27 strokovnjakov in strokovnjakinj (7 iz Švedske in po 5 iz vsake od preostalih partneric).

Komplet orodij za inovacijo (IOP4)

Komplet orodij za inovacijo je bil izdelan kot niz praktičnih orodij za pomoč vodjem storitev, socialnim delavcem in delavkam ter drugim strokovnjakom in strokovnjakinjam ter ključnim deležnikom, ki želijo implementirati inovacije v delo z družinami s številnimi izzivi.

Orodje vključuje niz spretnosti in kompetenc, ki jih potrebujejo delavci in vodje, da lahko razvijajo inovacijo pri delu z družinami s številnimi izzivi ter predstavlja glavno vsebino prvih treh intelektualnih rezultatov, tj. okvira kompetenc, trikotnika znanja in progama za razvoj inovacijskih spretnosti. Povzema tudi dejavnike, ki so na temelju izkušen pilotnega programa LIFE spodbujali izvajanje inovacij v praksi.

Orodje vsebuje smernice za vodje in socialne delavke in delavce / druge strokovnjake in strokovnjakinje, ki želijo vpeljati inovacije v prakso dela z družinami s številnimi izzivi. Smernice vključujejo (i) opredelitev organizacijskih zahtev in sprememb, ki so potrebne za omogočanje inovativnosti, (ii) spodbujanje interakcij med raziskovanjem, prakso in izobraževanjem (trikotnik znanja), (iii) razvoj in implementacija programov usposabljanja in izobraževanja za spodbujanje inovativnosti v socialnem delu z družinami s številnimi izzivi, skupaj s praktičnim orodjem in materiali.

Končna razprava

Izkušnja programa LIFE je pokazala, da so produkti, ki smo jih razvili, lahko učinkovita orodja, ki omogočajo drugačno razumevanje življenjskih razmer in izkušenj družin in odpirajo nove strategije za to, da bi jih bolj uspešno naslovili. Povzete so glavne praktične spretnosti in kompetence, ki jih potrebujejo socialne delavke in delavci in vodje za implementacijo inovacij in premagovanje morebitnih ovir, na katere pri tem naletijo. Ponudniki storitev morajo biti za boljše delo hkrati osredotočeni na obstoječe dejavnosti, na tiste, ki šele nastajajo, in na bolj radikalne možnosti, ki bi lahko v prihodnosti postale prevladujoče in uveljavljene dejavnosti.

Epilog

Kot pri večini projektov, ki so na videz zastavljeni pragmatično in vključujejo preizkus v praksi, cilji in oblikovanje projekta LIFE izhajajo iz zelo temeljnih vprašanj:

1. Katere vidike storitev in/ali socialnega dela je potrebno spremeniti, da bi pomagali družinam v stiski, ki se soočajo s številnimi izzivi?
2. Kako se lahko učimo iz tega, kako uporabnice (družine) doživljajo socialne službe?
3. Kako se lahko učimo iz lastne prakse?

Težave, ki nastajajo pri nujenju pomoči družinam s številnimi izzivi, so dolgotrajne. Danes so bolj izpostavljene zaradi zaskrbljenosti nad trendom vse bolj izrazite socialne neenakosti v evropskih družbah in zaznanih dolgotrajnih učinkov, ki bi jih to lahko imelo na socialno kohezijo in vključevanje. Socialna ranljivost narašča. LIFE je bil od samega začetka oblikovan z namenom, da bi raziskali vse bolj očitno diferenciacijo v razvoju politik, ki vplivajo na socialne storitve za skupine v stiski v severni in južni Evropi. Storitve na jugu Evrope so prizadeli varčevalni ukrepi. V severni Evropi so stroški za storitve še naprej naraščali, pri čemer pa je bila učinkovitost storitev za pomoč najbolj ranljivim vprašljiva.

Južno Evropo so hudo prizadeli varčevalni ukrepi, ki so vplivali na višino finančnih sredstev, razpoložljivih za delovno intenzivne storitve, zaradi česar je prišlo tako do erozije upravičenosti do storitev kot do zmanjšanja njihovega obsega. To lahko pomeni tveganje za obstoj ureditev, ki omogočajo izvajanje več prepletajočih se storitev hkrati, ki so posebej pomembne za posameznike in skupine s številnimi izzivi. Pogosto se pojmuje, da je dolžnost socialnih delavk in delavcev, da se ukvarjajo tudi s sistemskimi težavami, ki vplivajo na družine in otroke. Tako stanje še poslabšujejo

varčevalni ukrepi. V vsakem primeru vodstva ali lastniki socialnih storitev kritiko doživljajo kot nekaj negativnega. Zaradi tega prihaja do konfliktov in napetosti. Skupni imenovalec za storitve v južni Evropi so varčevalni ukrepi. To predstavlja neposredno grožnjo koheziji in vključevanju. Na severu (projekt LIFE na Norveškem in Švedskem) varčevalni ukrepi zaenkrat še ne predstavljajo resne grožnje. Za storitve za družine, denimo na področju otroškega skrbstva, je značilno, da se inovacije vpeljujejo večinoma od zgoraj navzdol in da so zelo nadzorovane in regulirane, vendar še vedno ne dosežejo najbolj prikrajšanih in ranljivih otrok in družin, ki prejmejo manj uporabne pomoči in se morajo pogosto za dolga obdobja znajti sami, kljub zelo očitnim tveganjem, ki prevladujejo v njihovem vsakdanjem življenju. Čim več težav mora družina obvladovati, tem manj verjetno bo prejela ustrezno pomoč. Socialni delavci to vidijo kot sistemski neuspeh zaradi pretirane regulacije in čezmerne birokracije, vendar pogosto ne vidijo načina, kako bi lahko izboljšali storitve.

Glede na te razlike bi se prav lahko vprašali, ali imajo socialne delavke in delavci z juga in tisti s severa Evrope sploh kakšne primerljive izkušnje in področja. Odgovor je poudarjeno pozitiven. Vsi udeleženci projekta LIFE so izpostavili pomen primarne raziskave, ki je bila izvedena v Trondheimu, Linköpingu in Ljubljani. To, kar se je zdelo skupna skrb partneric projekta LIFE je bila težava, kako se spoprijeti z vsakdanjimi bremenami in problemi, ki pestijo deprivilegirane družine s številnimi izzivi. Pomanjkanje sredstev ali omejitve, s katerimi se srečujejo strokovnjaki, preprečujejo ustrezni odziv na okoliščine in težave, s katerimi se srečujejo družine v stiski.

Številni izkušeni socialni delavci in delavke ter tisti, ki izobražujejo za socialno delo zelo dobro poznajo težave pri delu z družinami s številnimi izzivi. Vse zgornje ugotovitve niso nič novega. To, kar je bilo pri projektu LIFE novo, je bilo ukvarjanje z nizom težav (ali bolje rečeno dilem), ki nastanejo, kadar poskušamo spremeniti storitve. Izkazalo se je, da socialni delavci v svojem osnovnem izobraževanju, pa tudi v nadaljnjem izobraževanju ali na magistrski stopnji ne pridobijo inovacijskih spretnosti. Pogosto so udeleženi pri poskusih takih in drugačnih inovacij od zgoraj navzdol, ki se pogosto izvajajo, ne da bi se pri tem upoštevale njihove ali uporabniške izkušnje in pogledi. To pogosto nima veliko učinka na življenja družin, ki se srečujejo z najhujšo stisko. Projekt LIFE je namenjen spodbujanju inovativnih pristopov k delu z družinami s številnimi izzivi. Temelji na ugotovitvah raziskave, ki kažejo, da storitve pomoči pogosto niso učinkovite za te družine. Zamisel je bila, da bi morali inovacije razvijati na temelju izkušenj iz vsakdanje prakse in zlasti v dialogu s samimi družinami. Namen je bil, da socialne delavke in delavci sami izumljajo nove pristope, pri čemer delajo v majhnih skupinah, ki jih oblikuje pet partneric. Pomembno bi bilo, da bi se izognili temu, da bi uporabnike obravnavali s predsodki, na videz objektivno, hkrati pa bi krepili distanco do njih in stigmo.

Inovacije, ki so jih partnerice vzpostavile, so si bile med seboj različne, vendar, kot smo že omenili, je bilo v njihovih pristopih tudi nekaj podobnosti. Prav je, da omenimo, da je za socialne delavke in delavce pregled njihovih praks in izkušenj pogosto predstavljal izziv. Nekatere skupine so zelo počasi napredovale, čeprav je bil projekt zasnovan tako, da je omogočal razmeroma malo časa za procese refleksije, do katerih je prihajalo. V bistvu se je od socialnih delavk zahteval *reframing* oz. 'sprememba pogleda na stvar za drugačno razumevanje'; to pomeni, da pustijo ob strani znane kategorizacije in pričakovanja do uporabnikov in začnejo na novo posvečati pozornost temu, kar so člani družine povedali o svojih okoliščinah, zlasti v vsakdanjem smislu. V tem smislu je manj pomembno to, da so partnerice vsaka izbrala drugo pot do inovacije (vodenje primera, nove oblike deljenja informacij, intenzivna supervizija, tesnejši odnos z uporabniki). Veliko socialnih delavk je izpostavilo, kako zelo pomembno se je srečevati s kolegicami in kolegi iz drugih držav in izpostavljati skupne težave in izkušnje. Ugotovitve raziskave narejene v Trondheimu, Linköpingu in Ljubljani, so bile zelo poučne. Službe za pomoč družinam pogosto preveč časa porabijo za ugotavljanje in razpravljanje o problemih in lastnostih uporabnikov, pri tem pa veliko premalo časa posvečajo komunikaciji z in aktivnostmi z uporabniki in uporabnicami.

Temeljni problem, s katerim smo se ukvarjali pri projektu LIFE, je bilo, kako se učiti iz prakse. Ključ tega učenja je tako imenovani trikotnik znanja. Socialni delavci in delavke, tisti, ki izobražujejo za socialno delo, in raziskovalci in raziskovalke morajo delati skupaj in si prizadevati za interakcije. Vendar bi nam prav prišlo, če bi se izognili naivnemu razumevanju, pri katerem predpostavljamo, da se rezultati raziskave lahko "prevedejo" v učinkovito storitev, pri čemer pademo v past tako imenovanega *neopozitivizma*. Praktično znanje je vedno *umeščeno*. Pripada tistim, ki so na tem delovnem mestu; tisti, ki tam niso, pogosto nimajo enakega znanja. Nemogoče si je zamisliti, da na delovnem mestu, kjer smo pod pritiskom in kjer se ukvarjamo s konfliktnimi in v bistvu spornimi vprašanji, ne bi razvili te vrste umeščene, notranjega sistema vednosti. Nasprotno pa si vednost, ki temelji na raziskovanju, pridobimo z uporabo univerzalno veljavnih metod, kar je močna in hkrati šibka točka te vrste vednosti. Za vrednotenje znanstvenih ugotovitev imamo jasne kriterije. Imamo pravila. Toda uporaba znanstvenih ugotovitev v praktičnih kontekstih je stvar spretnosti, ne znanosti, saj se moramo soočiti in komunicirati na delovnem mestu in z oblikami vednosti, ki so zanj značilne. Temeljna značilnost projekta LIFE je razumevanje kompleksnega odnosa med praktičnim znanjem in znanstveno vednostjo. Spremembe prakse zahtevajo, da se zavemo in znamo uporabiti umeščeno vednost, ki jo pridobivamo na svojem delovnem mestu. Že samo iz tega razloga moramo abduktivna učna načela, ki smo jih privzeli v projektu LIFE, videti kot bistvenega pomena. Ni inovacije brez sprememb na delovnem mestu.